

KIRKESYN OG KIRKEREFORM

- et innspill underveis

Dette kapittel setter seg ikke som mål å gi en bred og omfattende fremstilling, men vil drøfte noen kjerneproblemer i kirkeforståelsen i lys av det aktuelle utredningsarbeid.

Utredningshistorisk knytter dette kapittel an til - og videreutvikler - de ekklesiologiske ansatser i de kirkelige utredningene Reform av Den norske kirke (1969) og Den norske kirke og staten (1973).

I. Tendenser i nyere kirketeologisk arbeid

Siden de nevnte utredninger ble publisert, har "ekkesiologi" på 1980- og 90-tallet nærmest blitt teologisk moteord. Men stikkordet er mer enn som så, for videreførende kirketeologisk refleksjon har de senere år vist seg nødvendig av flere årsaker: brytninger i forholdet kirke/samfunn, intensiverte økumeniske samtaler og det forhold at kirken alt tydeligere trer frem som egen størrelse med avklart selvforståelse.

Det som i tidligere tider ble benevnt som et "religionsvesen", vinner alt mer karakter av kvalifisert kirkelig fellesskap. Vi er kommet langt forbi den tid da kirke var ensbetydende med de funksjoner geistligheten sørget for i by og bygd.

1900-tallet ble spådd å bli "kirkens århundre" (O. Dibelius), og det har i betydelig grad slått til, ikke minst på bakgrunn av fremgangen i de økumeniske bestrebelser. Innledningsvis kan det være nyttig å konstatere at ekklesiologi kan slå over i kirkeideologi, enten som låste forestillinger som skal sikre etablert makt, eller som kirkepolitisk begrunnede fremstøt for å erobre hegemoni.

Hva er skjedd i det kirketeologiske arbeid siden Den norske kirke og staten ble offentliggjort i 1973? Her er det kun plass til noen få antydninger. - Innen bibelforskningen har man nådd til en samlet forståelse blant protestantiske og katolske eksegeter av at ekklesia primært manifesterer seg som lokalmenighet. Dette samsvarer godt med tidligere norsk reformtenkning og den nye kirkeloven (§2), som nettopp understreker at lokalmenigheten, soknet, er kirkens grunnenhet.

Videre har tanken om kirken som (disippel)fellesskap, som koinonia/communio, blitt aksentuert innen nyere ekklesiologisk forskning. Dette poeng har tydeliggjort at kirken har samfunnskarakter. Her har man bl.a. blitt oppmerksom på i hvilken utstrekning familietermer brukes på kirken i NT. Samtidig har anvendelsen av ulike sosiologiske tolkningsmetoder bidradd til et mer konkret og mangfasettert bilde av livet og samhandlingen i de første menighetene.

Disse nyere eksegetiske innsikter har fått gjennomslag både i den systematisk-teologiske refleksjon og i den økumeniske samtale. Communio-ekkesiologien har fremstått som et

sentralt kirketeologisk konsept. Communio-tanken bærer således viktige økumeniske tekster som Lima-dokumentet og Porvoo-avtalen.

Men ikke minst har den praktiske teologi beskjeftiget seg inngående med kirken som fenomen og ikke bare som idé og begrep. Empirisk basert forskning har tydeliggjort kirken som fenomen i samspill med gitte kulturelle og politiske omgivelser. Dette har skjerpet bevisstheten om det kontekst-betingede ved kirkens liv, og ført til økt forståelse for mangfoldet i kirkens fromhetsliv, i kulturelle uttrykk og i ledelsesmodeller. En empirisk orientert kirkeforskning har også gitt fruktbart verktøy for å drive menighetsanalyser, til bruk bl. a. i kirkelig strategiarbeid. - En drøfting av kirkesynet bør imidlertid, nå som da, holde kontakten med sentrale ekklesiologiske momenter i NT.

II. Noen nytestamentlige perspektiver

NT setter kirken inn i en frelseshistorisk og eskatologisk sammenheng. Guds rike og Guds folk hører umiddelbart sammen, derfor er ekklesiologi og eskatologi nært forbundet. Uttrykt uten de teologiske fagtermer betyr dette: Kirken er endetidens gudsfolk som Gud nå - gjennom forkynnelsen av evangeliet på alle kontinenter - er i ferd med å samle inn fra folkeslagene (Apg 15,14). I den statiske og dennesidige tenkemåte vi lett henfaller til omkring kirkeordning og -strukturer, tapes lett dette dynamiske nytestamentlige perspektiv av syne.

- Kirken i NT kan i all korthet bestemmes gjennom fire hovedmotiver.

1. Guds folk og Kristi legeme - kirkens enhet

Kirken er Guds folk og Kristi legeme. Disse to begrepene er nøkkelord i NT.s beskrivelse av kirken. Bestemmelsen "Guds folk" setter kirken inn i en frelseshistorisk kontinuitet med gudsfolket i den gamle pakt. Betegnelsen "Kristi legeme", på sin side, uttrykker derimot det radikalt nye ved kirken: Den er grunnleggende bestemt av tilhørigheten til den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus. Han er kirkens hode og Herre.

Det er dåpen som innlemmer i Kristi legeme, og som samtidig gir Ånden som gave (1 Kor 12,13). Dåpen til Kristus er en dåp til hans død - for at vi skal leve det nye livet (Rom 6,4). Den åndelige realitet, kirken, som dåpen innlemmer i, får sin næring og styrke gjennom nattverden, hvor Kristus gir oss frukten av sin død, og vi forenes med ham og med hverandre. Delaktigheten i det ene brød binder menigheten som Kristi legeme, sammen (1 Kor 10,16f).

Kirken som sakramentalt forankret fellesskap er ikke en sum av enkelt-individer, men en egenartet organisme i Den Hellige Ånd. Dette aspekt uttrykkes som nevnt også ved hjelp av familietermer ("søsken", "elskede") og ved brevlitteraturens hyppige bruk av det resiproke pronomen. Ordet "hverandre" er i NT ekklesiologisk ladet i det det understreker gjensidighetsforholdet og samfunnsdimensjonen ved kirken. Alt i alt fremstår kirken i NT som et fellesskap, en koinonia, basert på én dåp og troen på den ene Herre (Ef 4,4-6). - I kirken som Kristi legeme med de mange lemmer, utvirker Ånden et mangfold av tjenester og nådegaver som samarbeider på å bygge opp menigheten.

2. Et tempel for Den Hellige Ånd - kirkens hellighet

I tanken om kirken som hellig, ligger momentet utskillelse inkludert. Kirken er i verden, men

er samtidig utskilt som et særegent fenomen. Kirken omtales likefrem som "de hellige" (Rom 1,7; 2 Kor 1,1). Saklig nær denne betegnelse ligger omtalen av kirken som Guds "utvalgte" (Rom 8,38; Kol 3,12).

Hellighetsaspektet er ikke minst knyttet til forestillingen om kirken som det nye tempel i Ånden, for Guds tempel er hellig (1 Kor 3,16; 2 Kor 6,14ff). Som Guds åndelige byggverk, som huset av levende stener, er kirken hellig. Det er en tilkjent hellighet i Kristus, som ansporer til et nytt liv i Kristi etterfølgelse.

3. En inkluderende misjonsbevegelse - kirke for alle

I det øyeblikk, på pinsedagen, kirken trer tydelig frem som forkynnende fellesskap i møte med en etnisk og språklig sammensatt tilhørerkrets, da heter det at "hver enkelt hørte sitt eget språk" (Apg 2,6). Og pinsedagen endte i en stor dåpshandling. Her ligger det et klart vink om at evangeliet er for alle. Urmenigheten i Jerusalem er i ferd med å realisere Jesu siste, store ordre (Matt 28,18-20), og Apostelgjerningenes fremstilling og Paulus' brev bekrefter at det er et universelt misjonsperspektiv som er drivkraften i den tidlige kristne ekspansjon (jf Ef 1,10; 1 Tim 2,4).

I takt med utvidelsen av misjonsarbeidet etableres lokale menigheter som den grunnleggende sosialform for ekklesia. Stedmenighetene fremstår som samlinger av Kristus-troende - til gudstjeneste, undervisning, evangelisering og diakoni (jf 1 Kor 11,2-14,40). I motsetning til antikkens lukkede kultforsamlinger var de kristne menighetene åpne, jf 1 Kor 14,23. Det var den naturlige følge av at menighetene forvaltet en hemmelighet som nå - i Kristus - er åpenbart for alle (1 Kor 2,9; 2 Kor 4,2f; Ef 1,9f). Den lokale menighet, som inviterer til åpent fellesskap, er en fullverdig representasjon av den universelle kirke, og er i Den Hellige Ånd betrodd en rikdom av gaver (1 Kor 1,7).

4. Et fellesskap basert på troens overlevering - kirkens apostolisitet

Den apostolske overlevering - den éne tro - er kirkens enhetsbånd. Derfor oppfordres det i NT om "å ta vare på det som er overgitt" (1 Tim 6,20), om å føre videre "den gode skatten (paratheke)" som er betrodd (2 Tim 1,14). Det er en "lære som ble overgitt" til menighetene (Rom 6,17), og som er forpliktende for senere kirketider. Apostlene har lagt en grunnvoll som kirken bygger videre på (1 Kor 3,10ff). Denne positive oppfordring får som sitt motstykke avvisningen av falsk lære og et liv som bryter med den apostolske undervisning (1 Tim 6,3ff; 2 Tim 2,14ff; 1 Joh 4,1-6; 1 Kor 5,1-8). Til kirkens vesen hører å sørge for et vern om rett lære og liv.

Kirken som fellesskap basert på apostlenes lære får som sin fremste manifestasjon den lovprisende og bekjennende gudstjenestemenighet, den lokale ekklesia. Dette var selve eksistensformen for de første generasjoner av kristne. Og for å gjøre et langt sprang: Vi må erkjenne at vi som er preget av moderne, individualistisk mentalitet mangler adskillig av sansen for kirke som ekklesia. Dette skyldes også vårt lange statskirkelige religionsmonopol. De lutherske folkekirker i Skandinavia har av samme grunn aldri hatt sterk frivillig oppslutning i befolkningen (med klart unntak for de kirkelige handlinger). Det er nok å vise til gapet mellom de 87 % kirkemedlemmer og en gudstjenesteoppslutning på gjennomsnittlig 2,4 % i vår kirke. Et tilnærmet statskirkelige monopol har like opp til nå vedlikeholdt en bevissthet hos folk flest om å være i kirken i kraft av å være borger.

III. Nicaenums fire grunnleggende kirkebestemmelser

Disse nytestamentlige momenter løper sammen og danner basis for de fire grunnleggende kirkebestemmelser som Den nikenske trosbekjennelse opererer med: Kirken er én, hellig, allmenn ("katolsk") og apostolsk.

Kirken er én, et enhetens fellesskap i kraft av den éne dåp og den éne tro på den éne Herre, Jesus Kristus. Videre er kirken hellig, utvalgt og skilt ut som en egenartet størrelse i verden, samtidig som den er satt til å leve under jordiske betingelser. Dette moment sammenholdes med at kirken er allmenn, "katolsk" (som betyr "i samsvar med helheten"; kirken sikter mot å bli alle-omfavnende). Kirken er således intet lukket religiøst selskap, for den forvalter et evangelium som har universell adresse. Endelig er kirken apostolsk. Det betyr primært at kirkens identitet, gjennom skiftende tider, beror på kontinuitet i overleveringen av den apostolske lære. Gjennom disse fire kirkebestemmelser kan man kjenne - og gjenkjenne - Guds kirke på jord. Disse bestemmelser er sentrale holdepunkter for å kunne identifisere sann kirke.

IV. Kjernepunkter i en luthersk kirkeforståelse

Når en luthersk kirke skal besinne seg på hva kirke er, blir Confessio Augustana (CA) art. 7 en sentral referanse. Her heter det: "Like ens lærer de at det alltid vil forbli én hellig kirke. Men kirken er forsamlingen av de hellige, der evangeliet blir lært rent og sakramentene forvaltet rett." Artikkelen understreker kirkens kontinuitet: den vil alltid forbli. Og kirken er én og den er hellig. Kontinuitet, enhet og hellighet fremstår som sentrale bestemmelser.

Denne kirkedefinisjon balanserer dessuten kirkens hvem og kirkens hva på en god måte, ettersom CA 7 holder sammen det personale og institusjonelle moment i sin kirkeforståelse. Kirken er et fellesskap i troen på Kristus. Denne tro skapes gjennom nådemidlene i funksjon. Kirken er således en størrelse som er kvalifisert: Den er fellesskapet formet av ren evangelieforkynnelse og rett sakramentforvaltning. Kirken er et personfellesskap, men også en institusjon til formidling av Guds nåde gjennom det Ordet som utlegges som lov og evangelium.

Diskusjonen med Rom på 1500-tallet om sann kirke og sann enhet i kirken, utviklet på luthersk side en tydeligere og mer detaljert utforming av kirkens kjennetegn (notae). Søkingen etter kjennetegn på sann kirke blir særlig aktuelt i tider hvor det oppstår uklarhet om kirken, dens egenart og funksjoner. I et av sine senere og modne bidrag til kirkeforståelsen, Om konsilene og kirken (1539), lister Luther opp syv kjennetegn på sann kirke, og disse kan oppfattes som konkretiseringer av de grunnleggende kirkebestemmelser i Nicaenum:

1. Guds ord, som forkynnes, mottas og etterleves av mennesker som tror på Jesus Kristus,
2. dåpen,
3. nattverden,
4. binde- og løsemakten (skriftemålet),
5. det kirkelige embete,
6. bønnen og lovsangen, dvs. gudstjenesten, og
7. korset, dvs. den nye lydighet og livsstil som følger av at kirken likedannes med Kristus.

Her ser vi at nådemidlene tydelig er foranstilt. Videre må denne listen forstås slik at den kirke som er preget av de seks første kjennetegn, vil komme i konflikt med sine omgivelser. Den vil kjenne presset av "korset", det syvende kjennetegn. Med disse kjennetegn som identifiserende faktorer kan vi, ifølge Luther, skjelne sann kirke fra falsk kirke. Hvor Ordet forkynnes og sakramentene forvaltes, hvor tro skapes og lovsang lyder, hvor nøklemakten er i funksjon - der er sann kirke tilstede. Der fins den sanne kirke i de historiske kirker, selv om de er beheftet med adskillig synd og svikt.

Kirken er ikke bare et fellesskap i ytre ting og ordninger. Den er først og fremst "et samfunn av dem som tror og har Den Hellige Ånd i hjertet" (Apol VII og VIII). Men selv om kirken "i egentlig mening" er forsamlingen av de hellige og sant troende, er det "mange hyklere og onde blandet inn i den i dette livet" (CA 8).

Kirken "i videre mening" omfatter altså "onde og gode", fremholder Apologien til Confessio Augustana, og viser til Jesu lignelse om gudsrrike-noten som rommer både gode og dårlige fisker. Men tross dette forblir det én kirke, Kristi legeme. Det er kirken i kirken, dvs. forsamlingen av de hellige innenfor kirkens ytre samfunn. En slik formulering betyr ikke at det gis to kirker, men én.

Den lutherske reformasjon lot spørsmålet om kirkens grenser stå åpent. Vi vet at kirken er der hvor Ord og sakrament er i funksjon, for nådens midler skaper og oppholder tro. Deres virkekraft skal ingen tvile på. Men hvem som til syvende og sist lever troens sanne liv, vet bare Gud. Vi kjenner kirkens sentrum, men ikke dens radius.

Det er forkynnelsen, forpliktet på Skriften, som setter kirkens grenser. Kirken setter, rett forstått, ikke grenser, men må forholde seg til de grenser som er satt i det Ordet som Gud har åpenbart for oss. (At kirken i konkret handling iblant gjør dette på en uheldig, ja også ukjærlig måte, er en annen og beklagelig sak.)

V. Oppdraget og tjenestene

Med sentral motivasjon i misjonsbefalingen, som samtidig er en dåps- og lærebefaling, er kirkens oppdrag å forkynne Guds ord som lov og evangelium, forvalte dåp og nattverd, drive undervisning, diakoni og evangelisering - alt i rammen av et forenende og byggende gudstjenesteliv. Det er disse realiteter som ligger i Kirkemøtets bestemmelse av Den norske kirke som "en bekjennende, misjonerende, tjenende (diakonal), åpen folkekirke".

Dette omfattende oppdraget påhviler hele menigheten, og det realiseres av det alminnelige prestedømmes dømte og troende lemmer. NT's visjon av Kristi legeme som et samvirke av nådegaver til menighetens oppbygging, er fremdeles en ikke fullt utnyttet inspirasjonskilde hverken for forkynnelsen eller det praktiske menighetsliv.

Læren om det alminnelige prestedømme og nådegavene betoner det felles medansvar for kirkens liv, og får i dagens situasjon ny aktualitet bl.a. som korrektiv til de uheldige sider ved menighetslivets profesjonalisering som vi nå ser tegn til. Nye, velutdannede tjenestegrupper i kirken er en stor gevinst, men en utvikling i retning av mer stabsdrevne menigheter, kan bli en negativ konsekvens.

Den særskilte tjeneste med Ord og sakrament fremstår som én nådegave blant de mange nådegaver og tjenester. Det viser bl. a. leddet "Påkallelse av Den Hellige Ånd" i liturgien ved presteordinasjon. Dette utgjør rett forstått et "charismatisk" innslag i ordningen. I vår ekklesiologiske refleksjon må ikke embetet kobles fra de øvrige nådegaver og selvstendigjøres. Erfaringsmessig leder dette til uheldige over/under-forestillinger og en umyndiggjøring av "lekfolket".

Mellom lokalkirken og storkirken består det en vekselvirkning og gjensidighet. Men kirkens oppdrag hviler primært på den lokale menighet. Dette er blitt en kjernesats i norsk reformtenkning, og har fortsatt gyldighet. Samtidig er det viktig at man ikke driver oppdrags- og aktivitetsmomentet så sterkt og ensidig at man tilsesetter menighetens behov for selv å leve av nådens midler, oppleve vakre gudstjenester, stillhet og fornyelse. Dessuten må de som befinner seg underveis inn mot gudstjenestefellesskapet ikke oppleve å bli møtt med belastende krav og press i retning av åndelige prestasjoner.

VI. Kirken som åndssamfunn og organisasjon

Kirke skapes av Den Hellige Ånd med Ord og sakrament som midler, men det betyr ikke at kirken er uten strukturelle trekk. Kirken som åndssamfunn trer frem med ytre ordninger. Å benekte dette forhold, innebærer en spiritualisering av kirkebegrepet.

Den tidlige kristne misjonsbevegelse viste en ordningsmessig fleksibilitet i forhold til kultur og kontekst i den jødisk-hellenistiske samtid. Det viser at kirken helt fra begynnelsen av hadde evne til å tilpasse seg den stedlige kultur. Dette kontekst-betingede ved kirkens fremtreden er et gjennomgående og varig trekk ved den, og dette skaper en kirke med mangfold.

CA 7 betoner at kirkelig enhet ikke er betinget av ens ordninger og ytre rammer. Men en kirkeordning må ikke desto mindre gi rom for visse bærende ekklesiologiske momenter - eller forsiktigere formulert: Den må ikke være til hinder for at disse momenter operasjonelt får komme til uttrykk i kirkens liv. Det er teologiske momenter i den kirkeforståelse som her risses opp, og som kirkeforfatningen må gi rom for - eller unnlate å komme i konflikt med.

Spørsmålet om kirkens ordening kan således ikke bare innordnes under det historisk tilfeldige ved kirken. Lutherdommen i Europa har tradisjonelt hatt en tendens til å sekularisere kirkeordningen ved å overlate den til fyrsten, resp. staten, for så deretter å anvende dette forhold som sedvanerett mot ethvert forsøk på en teologisk normering av kirkeordningen. Man har vært tilbøyelig til å avklare forholdet mellom stat og kirke ved å operere med et skille mellom "det indre" og "det ytre" i kirkens liv.

Dette arrangement har røtter tilbake til reformasjonsårhundret, da de evangeliske menigheter ble tvunget til å knytte seg til de evangeliske fyrster - oppfattet som "kirkens fremste medlemmer" - fordi de katolske biskoper etterhvert avsto enhver befatning med den lutherske reformbevegelse. Teologisk kan denne utvei best forstås slik at de evangeliske menigheter fant å måtte delegerere til kristne fyrster som sympatiserte med reformasjonen å ta hånd om de ytre ordninger. Tilsvarende vil en tilbakeføring av styringsmyndighet til rent kirkelige organer måtte forstås som en tilbakelevering av denne delegering.

Premisset for det nevnte skillet mellom det indre og ytre, er at staten tar seg av kirkens ordningsside, embetsutnevnelser m.m., mens det indre, evangelieforkynnelsen, ligger utenfor statlig innflytelse. Noen vil hevde at denne fordeling av roller er akseptabel, teologisk bedømt, særlig hvis ansvarsdelingen gjensidig respekteres. Men dette er imidlertid et sårbart arrangement, i det kirken da har små muligheter til å gardere seg mot politisk overstyring i saker som de facto får implikasjoner for kirkens forkynnelse, f.eks. embetsutnevnelser.

Forholdet mellom budskapsformidling på den ene side og kirkeordning på den andre side, har vært et stående problem i lutherdommen. Man kan her likefrem tale om en institusjonell konflikt. Alt i alt er det, prinsipielt sett, mest tilfredsstillende at ordningen av kirkens struktur og funksjoner er et ansvar som tillegges den gudstjenestefeirende menighet. Støylen-kommisjonen formulerte dette poeng slik, etter å ha vist til at kirkens oppdrag påhviler den lokale menighet: "Dette medfører at også ledelsen av kirken må utgå fra den kristne menighet og derfor prinsipielt ligge hos kirken selv, ikke hos noen myndighet utenfor den" (Den norske kirke og staten 1973, s. 110).

Poenget her er ikke å utvikle mekanismer som skal teste ut troens mål hos de enkelte kirkemedlemmer. Å forankre kirkens ledelse i den gudstjenestefeirende menighet har som sikte å sette en institusjonell ramme om kirkens kjennetegn. Anliggendet er, så vidt mulig, å slå vakt om kjennetegnene kirke.

Kirken er forpliktet på sitt grunnlag og bundet til sitt oppdrag. Kirkeordningen skal sette tjenlige rammer og strukturer for tjenestene og nådegavene. Dette betyr samtidig ordninger som ikke hemmer Åndens frihet. Kjernepunktet er imidlertid at kirken må sikres muligheten til å fungere som et trossamfunn ut fra sin forståelse av de normative momenter som ligger i Skriften og bekjennelsen. Reformprosessen i Den norske kirke er modnet slik at det nå kan trekkes klart videreførende konsekvenser av dette grunnsyn innenfor vår kirkeordning.

VII. Medlemsskap, valg og demokrati

Det er ved dåp en innlemmes i kirken. Det forhold at medlemsskap i kirken grunnes på dåpen, samsvarer med dåpsbefalingens universelle sikte. Hvor dåp praktiseres gjennom noen generasjoner, vil kirken normalt utvikle seg til folkekirke med barnedåp som vesentlig karakteristikum.

På bakgrunn av det som ovenfor er skrevet om kirkens grenser, sentrum og radius, kan ikke folkekirketanken implisere at det gis et faktisk sammenfall mellom kirke og folk. Folkekirke er både en beskrivende karakteristik av en historisk gitt sosialform av kirken og en ansporende målbestemmelse: kirken sikter med sin forkynnelse og diakoni mot å omslutte en så stor del av folket som mulig.

Dåpens sakramente innebærer mer enn bare å erverve seg kirkelig medlemsskap, med de rettigheter til tjenester og valgdeltagelse som dette fører med seg. Å være døpt og å leve i dåpen er rett forstått den omfattende bestemmelse av en kristens eksistens. Dåpen forstått som den daglige død og oppstandelse med Kristus, angir selve troslivets mønster (jf. Rom 6,1-11).

Kirken må anspore sine medlemmer til å leve troens liv i pakt med dåpens gave og sikte, til å samles om gudstjenesten, til å bruke nattverdets sakramente og delta i menighetens øvrige liv.

Dette inkluderer også et engasjement ved kirkelig valg, som utpeker personer til en menighetsbyggende tjeneste i lojalitet mot Skriften og bekjennelsen (jf. kirkeloven §9 og 28).

Det må være et sentralt mål å øke oppslutningen om de kirkelige valg, kombinert med en klarere understrekning av disse valgenes åndelige egenart og betydning. I lys av det teologiske grunnsyn som her er trukket opp, er det ikke unaturlig at valg til menighetsråd knyttes opp til menighetens gudstjenestefeiring, som nå. Dette kan i en viss forstand oppfattes som en pragmatisk løsning, men det tradisjonelle valgsted er likefullt mer enn ren hensiktsmessighet, ettersom denne plassering gir et viktig signal om egenarten ved og siktet med menighetsrådsvalg.

Omtalen av kirkelige valg leder naturlig over til noen kommentarer til temaet demokrati i kirken. Kirken anvender i sin rådsstruktur og forvaltning en rekke av demokratiets arbeidsformer: bruken av representative personer, nominasjoner, valg, avstemninger, høringer etc. På bakgrunn av en teologisk forståelse av kirkens vesen, er det imidlertid et prinsipielt viktig poeng i tematikken kirke og demokrati som det bør minnes om.

Demokrati kan enkelt defineres som en måte å fordele makt på i samfunnet. I stat og kommune utgår den demokratiske maktfordeling fra prinsippet om folkesuvereniteten: makt utledes av folkets vilje. Innenfor det vi kan kalle idéorganisasjoner, derimot, må man tenke annerledes om demokratiet. For en slik organisasjon har sin fastsatte basis som medlemmene har å forholde seg lojalt til. Et medlemsdemokrati kan ikke oppløse det idéinnhold som ligger til grunn for organisasjonen. Da oppløses den i sin kjerne og taper sitt formål.

Rett nok kan medlemmer i en idéorganisasjon gjennom diskusjon og nydefinerende vedtak endre organisasjonens gitte idéinnhold. Men da har den opprinnelige organisasjon endret karakter og blitt noe den tidligere ikke var.

Kirken må i denne enkle typologi - politisk demokrati vs. idébasert organisasjon - klart plasseres nærmere den siste type. Kirken har sin "idé" - eller teologisk uttrykt: den har sin basis og virksomhet definert ut fra Skrift og bekjennelse. Det poeng som hermed understrekes er at "vanlig" demokrati-tenkning ikke uten videre kan anvendes på kirken som trossamfunn, med dens forpliktelse på et gitt åpenbaringsinnhold. Det er å vise manglende forståelse for kirkens egenart. Og vi har da snart ikke lenger å gjøre med det som tidligere her er omtalt som kjennetegnene kirke.

VIII. Kirken som trossfellesskap og kulturbærer

En kirke som gjennom generasjoner befester seg som folkekirke, vil veve seg inn i folkets liv på en måte som gjør at den blir omgitt av en rekke forventninger og funksjoner som relaterer seg både til skapelsens og evangeliets plan: ønsket om tilhørighet (ofte tross svak kirkelig tilslutning i det daglige), om bistand ved livets korsveier, om deltagelse ved lokale og rikskirkelige markeringer, om rituelle handlinger over en bred skala, etc.

Samtidig er kirken også satt til å være en samfunns- og kulturkritisk instans. En kirke som vil være sann og holde fast ved sine rette kjennetegn, vil nødvendigvis komme i konflikt med sterke krefter og bestemte ideologiske interesser i dagens samfunn. Kirken er i dag plassert inn i dyptgripende etiske konflikter knyttet til liv og død, fordeling og forvaltning, teknologi og økonomi.

Det ovenfor nevnte spekter av folkekirkelige forventninger og funksjoner bør kirken i takknemlighet erkjenne, anerkjenne og forholde seg realistisk til. For slik utvikler dynamikken seg mellom kirke og folk over tid! Men i denne erkjennelse av kirkens kulturbærende funksjon, i vid mening, er det viktig å holde fast ved at kirken ikke kom med et kulturprogram, men med et budskap om syndsforlatelse, frelse og nytt liv i kraft av Jesu Kristi død og oppstandelse.

Det er dette sentrale evangeliske budskap som skaper troens fellesskap, "kirke i egentlig mening", og som - nærmest som biprodukt - setter de kulturelle sidevirkninger som blir til en fin vev som binder folk og kirke sammen til folkekirke.